

რუსულან მიქაუტაძე.
ქთივან ურჟოლიანი

გლობალიზაციის გავლენა ახალგაზრდულ სუბკულტურაზე საქართველოში

XX საუკუნეში კულტურა შეეცაბა ისეთ პრობლემებს, რომელთაც თავიანთი მასშტაბურობითა და ზოგადსაკაცობრიო მნიშვნელობით გლობალური ეწოდათ. ესენია: დაჩქარებული შეიარაღება, ეკოლოგიური კრიზისი, სიმდიდრისა და სიღარიბის კატასტროფული გამიჯვნა, ბუნებრივი რესურსების შემცირება, კულტურული და სულიერი კრიზისის საფრთხე.

დღესდღეობით იშვიათია ისეთი ქვეყანა და ერი, რომელიც მეტ-ნაკლებად არ იყოს ჩართული გლობალიზაციის პროცესში, ეს კი განსაკუთრებით მცირე ერებს დიდი პრობლემების და საფრთხეების წინაშე აყენებს, რამაც, ზოგიერთი მეცნიერის აზრით, შეიძლება მათი გაქრობაც კი გამოიწვიოს, თუმცა მიგვაჩნია, რომ ეს საფრთხე არაფრით განსხვავდება იმისაგან, თუ რისი მოტანა შეუძლია ამა თუ იმ ერისათვის და ქვეყნისათვის ჩაკეტილობას და გარე სამყაროსაგან იზოლაციას. უამრავი არგუმენტი შეიძლება მოვიყვანოთ პირველი თვალსაზრისის დასაცავად: კერძოდ, რომ საქართველო ძალზე პატარაა გიგანტურ ქვეყნებთან შედარებით და რომ მის კულტურას უბრალოდ შთანთქმა ელის, რომ ქართულ კულტურაში დიდი რაოდენობით უცხო ელემენტების შემოჭრამ შეიძლება ეროვნული კულტურის დაკნინება გამოიწვიოს, მაგრამ იმაზეც უნდა ვიფიქროთ, რომ განა დღევანდელი ქართული კულტურა ისეთივეა, როგორც ის იყო საუკუნეების წინათ? იგი ხომ უამრავ ზეგავლენას განიცდიდა დაწყებული ელინისტური, რომაული და აღმოსავლური სამყაროდან და დამთავრებული რუსეთით და ევროპით? მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მან შეძლო შეენარჩუნებინა კულტურის ეროვნული სული, ეროვნულ ნიადაგზე გადაემუშავებინა სხვადასხვა კულტურათა მიღწევები და ისე მიეტანა ქართველი ერისათვის (კ. ზ. გამსახურდია, 2005, გვ. 40-41). სწორედ ამიტომაც მნიშვნელოვანი საქართველოსათვის გლობალიზაციის პროცესების შედეგების წინასწარ გათვლა და მისთვის სწორი მიმართულების მიცემა.

როცა ვსაუბრობთ გლობალიზაციის პროცესსა და მის შედეგებზე, აუცილებელია იმასაც შევხვით, თუ რა გავლენას ახდენს მასზე კონკრეტული სოციალურ-ისტორიული პროცესები. საქართველოში, ისევე როგორც ყოფილ საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებში, წმინდა პოსტმოდერნული სიტუაცია ჩამოყალიბდა 90-იანი წლების დასაწყისში, კერძოდ, მოხდა გათვითცნობიერება იმისა, რომ "სახელმწიფო ვეღარ გიმველის". ეს გახლდათ უნიკალური შემთხვევა მარგინალიზმისა, როცა არსებითად მთელი საზოგადოება აღმოჩნდა რეალურ მარგინალად თავისი სოციოკულტურული ფუნქციების მიმართ. ასეთ პირობებში სახელმწიფო აღმოჩნდა დეცენტრირებულ სივრცესა და დისკრეტულ დროში, მისთვის გაქრა ლინეარული მიზანმიმართულება, ყველაფერი ძველი უვარგისად და დრომოკმულად გამოცხადდა, ახალი, ნათელი მიზანი კი არ არსებობდა (Абрамов М. А. <http://www.auditorium.ru>). ძველი ინსტიტუტებისა და სტრუქტურების ნაცვლად ვერ ჩამოყალიბდა ახალი და სრულყოფილი. ასეთ პირობებში ყველაზე მეტად დაზარალდა ახალგაზრდობა, რომლისთვისაც

დამსხვრეულ ღირებულებათა პირობებში ძალზე ძნელი აღმოჩნდა სწორი გადაწყვეტილების მიღება და სწორი გზის არჩევა. სწორედ ამ დროს აღმოჩნდა ყველაზე დიდი საფრთხის შემცველი გლობალიზაციის პროცესი. იგი, რა თქმა უნდა, გულისხმობდა გარე სამყაროსადმი გახსნილობას და მასთან ურთიერთ-ქმედების პროცესს, ახლის შეთვისებას და გარკვეულწილად ძველის დავიწყებას, კულტურათა დიფუზიას და აკულტურაციის ზოგიერთ ელემენტებს, მაგრამ როგორ მიიღებდა ამას რეციპიენტი, ამ შემთხვევაში ქართული კულტურა, ეს იყო სწორედ საფრთხის შემცველი, რომელ დონორ ქვეყანაზე და კულტურაზე გაკეთდებოდა არჩევანი.

ცნობილია, რომ მსოფლიოში არსებობენ ქვეყნები, რომელთათვისაც დამახასიათებელ ნიშან-თვისებებს სულ უფრო მეტი ქვეყნები ითვისებენ ნებისთ თუ უნებლიეთ (მაგ., აშშ, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია). მათ კულტურაში მთავარია ინდივიდუალიზმი, კოლექტივის გარეშე მოქმედება. აქ აქცენტი კეთდება ე.წ. "მამაკაცურ" კულტურულ ფასეულობებზე — ორიენტირება წარმატებაზე, სასტიკი კონკურენციული ბრძოლა, საბოლოო შედეგის მნიშვნელობა (Бахиди Н. Я., 2002, с. 202-204). ამ ჯგუფის გამოყოფა ჩვენ მიერ იმან განაპირობა, რომ საქართველო ბოლო წლებში განსაკუთრებულ ინტერესს იჩენს ქვეყნების ამ ჯგუფის მიმართ და მასზეა ორიენტირებული, მიუხედავად იმისა, რომ მისი კულტურისათვის ნაკლებად დამახასიათებელია ზემოთ ჩამოთვლილი ნიშნები.

ჩვენთვის განსაკუთრებული ინტერესის საგანს წარმოადგენს ახალგაზრდული (თინეიჯერული) სუბკულტურის ადგილი და როლი გლობალიზაციის პროცესში. პირველ რიგში გავარკვიოთ, როგორ გვესმის ჩვენ ცნება "ახალგაზრდული სუბკულტურა"? ეს არის შეხედულებების, ღირებულებების, ქცევის ნორმებისა და მოდის ერთობლიობა, დამახასიათებელი 13—19 წლის და მათზე უფროსი ასაკის ახალგაზრდებისათვის, ყალიბდება უმეტესად მასობრივი და პოპულარულ კულტურათა გავლენის შედეგად (ს. თეზელიშვილი, 2007, გვ. 361). დასავლეთში, ახალგაზრდული სუბკულტურის ჩამოყალიბების სოციალურ მიზეზად სახელდება შემდეგი: XX საუკუნის 50-იან წლებში ეკონომიკური აღმავლობის შედეგად მშობელთა კმაყოფაზე მყოფი შვილების მატერიალური უზრუნველყოფის ზრდა, რასაც შედეგად მოჰყვა ახალგაზრდული კლუბების, ბარების, დანსინგების ქსელის, ახალგაზრდული ჟურნალებისა და გაზეთების, წიგნების გამოცემის, მუსიკალური ნაწარმოებების ჩაწერისა და გავრცელების ახალი საშუალებების, ფართო მოხმარების საქონლის წარმოების მოცულობის ზრდა. ჩნდება "ახალგაზრდული მოდის" ცნება. ახალგაზრდობა ყალიბდება დამოუკიდებელ სოციალურ ძალად, რომელსაც გაუჩნდა საკუთარი კულტურული, მოგვიანებით კი პოლიტიკური ინტერესებიც. ამის დასტური იყო ჰიპების მოძრაობა აშშ-ში XX საუკუნის 60-იან წლებში, 1968 და 2006 წლის სტუდენტური ბუნტები საფრანგეთში, 80-იან წლებში გერმანიაში ტერორისტული "წითელი ბრიგადები", XXI საუკუნის დასაწყისში სკინჰედებისა და ნეოფაშისტური ახალგაზრდების გამოსვლები რუსეთში და ევროპის მთელ რიგ ქვეყნებში და ა. შ. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სუბკულტურა არ აცხადებს პრეტენზიას არსებული გაბატონებული კულტურის შეცვლაზე. იგი ავტონომიური და ჩაკეტილია და მოწოდებულია შეინარჩუნოს თავისი სოციოკულტურული ნიშნები, გაემიჯნოს სხვა კულტურულ ფენას. თუმცა ცალკეულ შემთხვევებში, ღირებულებათა ლოკალური კომპლექსები გამოდიან უნივერსალობის პრეტენზიით, არღვევენ

საკუთარი კულტურული გარემოს ჩარჩოს და ცდილობენ ახალი კულტურული ღირებულებების დამკვიდრებას. ასეთ შემთხვევაში იგი შეიძლება კონტრკულტურად ვალიაროთ (Культурология XX век, 1998, с. 322). მიგვაჩნია, რომ დღევანდელი ქართული ახალგაზრდული სუბკულტურა შეიცავს კონტრკულტურის ნიშან-თვისებებს, “მამათა კულტურული ფასეულობების მიმართ კრიტიკულ დამოკიდებულებას, თუმცა მასში ჭერ-ჭერობით არ ჩანს შორსმიმავალი კონტრკულტურული ტენდენციები. მაგრამ, ასეა თუ ისე, დღეისათვის, ახალგაზრდული სუბკულტურა საქართველოში გარკვეულ გავლენას ახდენს ქვეყნის კულტურის განვითარების მთელ რიგ ნიშან-თვისებებზე.

ახალგაზრდობის, როგორც ქვეყნის მამოძრავებელი ძალის, შესახებ ცნობილი გერმანელი მეცნიერი კარლ მანჰაიმი (1893-1947) აღნიშნავდა: “ახალგაზრდობა ეს ის ფარული რესურსია, რომელიც ყველა საზოგადოებაში არსებობს და რომლის მობილიზაციაზეა დამოკიდებული მისი სიცოცხლისუნარიანობა” (К. Манхейм, 2002, с. 325). ახალგაზრდობის განსაკუთრებული ფუნქცია იმაში მდგომარეობს, რომ იგი — გამაცოცხლებელი შუამავალი, ერთგვარი რეზერვი — გამოდის პირველ პლანზე, როდესაც ასეთი გამაცოცხლება აუცილებელი ხდება სწრაფად ცვლად ან თვისობრივად ახალ გარემოებებთან შესათვისებლად. აქედან გამომდინარე, მას უდიდესი როლი ენიჭება გლობალიზაციის პროცესის განხორციელებაში, რადგან სწორედ მასზეა დამოკიდებული, როგორ მიიღებს ის იმ ცვლილებებს, რასაც ეს პროცესი მოუტანს.

დღეისათვის საქართველოში პირობითად შეიძლება გამოვყოთ ახალგაზრდული სუბკულტურის შემდეგი მიმართულებები:

1. ახალგაზრდები, რომლებიც იმყოფებიან დონორ ქვეყნებში და ცდილობენ ინტეგრირებას მათ კულტურულ სივრცეში;

2. ახალგაზრდები, რომლებიც სხვადასხვა სოციალური პრობლემების გამო ვერ ახერხებენ დონორ ქვეყნებში ყოფნას და ითვისებენ იქაურ ფასეულობებს მედიის საშუალებით;

3. ახალგაზრდები, რომლებიც უარყოფენ გარედან შემოტანილ ფასეულობებს და მისდევენ ეროვნულ ტრადიციებს.

პირველ შემთხვევაში ახალგაზრდებს უწევთ ურთიერთობა დონორი ქვეყნების სოციალურ სტრუქტურებთან, მათ შეხედულებებთან, ღირებულებათა სისტემასთან და ქცევის ნორმებთან. ამიტომ მათთვის აუცილებელი ხდება მოერგონ ზემოთ ნახსენებ სტრუქტურებს და სისტემებს. ამ ახალგაზრდების ცხოვრების პირობები შეესაბამება მათი თანატოლების ცხოვრებას დონორ ქვეყნებში და, აქედან გამომდინარე, მათი ცხოვრების წესის და კულტურის ათვისებას თავისუფალი და ძალდაუტანებელი ხასიათი აქვს, თუმცა რამდენად სრულად ხდება ეს ათვისება ან რეაქცია მასზე, ეს დამოკიდებულია დროზე, კონკრეტულ პირობებსა და თვით ახალგაზრდათა ინდივიდუალურ თავისებურებებზე. ზოგ შემთხვევაში (ძალზე იშვიათად) ადგილი აქვს ძველი, ტრადიციული კულტურის მთლიანად ჩანაცვლებას ახლით, უფრო ხშირად კი ადაპტაციას (ძველი კულტურის ნაწილობრივი ჩანაცვლება და ახლის შეგუება) და ზოგჯერ რეაქციას (ახალი კულტურის სრული უარყოფა). ნებისმიერ შემთხვევაში კულტურული ზეგავლენა ხდება და ამ ახალგაზრდებს ჩამოაქვთ საქართველოში თავიანთი პოზიტიური და ნეგატიური გამოცდილება, სადაც ხდება მისი გავრცელება.

მეორე შემთხვევაში: ახალგაზრდების უმრავლესობისათვის არაა სრულყოფილად მისაწვდომი დასავლეთის თინეიჯერთა კულტურა. ასეთ შემთხვევებში ადგილი აქვს კულტურის ნაწილობრივ, არასრულ ათვისებას და, აქედან გამომდინარე, მისი არსის უგულვებლყოფას, ანუ საქმე გვაქვს კულტურის მარგინალიზაციასთან. კულტურის ამას თუ იმ სფეროში ბრმა მიბაძვა ხელს უწყობს ქართველ ახალგაზრდებში კულტურული დონის დაქვეითებას და კულტურის ვულგარიზაციას, რაც შეიძლება მოგვიანებით ქართული ახალგაზრდული სუბკულტურის აუცილებელ ნორმადაც კი მოგვევლინოს.

ჩვენ გვჯერა, რომ მესამე შემთხვევაში არ იგულისხმება ქართული კულტურის ჩაკეტვისაკენ სწრაფვა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს გამოიწვევს ქვეყნის "კულტურულ უძრაობას", რაც საინფორმაციო ერაში დამღუპველი იქნება. ჩვენ მასში მოვიაზრებთ მსოფლიოს კულტურული ღირებულებების გადამუშავებას ეროვნულ ნიადაგზე და ისე მიწოდებას საზოგადოებისათვის.

აღნიშნული მიმართულებებიდან გამომდინარე თუ ვიმსჯელებთ, საქართველოს ახალგაზრდობა დღეს კიდევ ერთი პრობლემის წინაშე დგას: ძველი თაობიდან იგი განიცდის ზეწოლას, რათა შეინარჩუნოს ეროვნული კულტურა და ღებულობს საყვედურებს საკუთარის დაუფასებლობისათვის და უცხო წამხედურობისათვის, თუმცა, მეორე მხრივ, იგი დგას აუცილებლობის წინაშე - ჩაერთოს გლობალიზაციის პროცესში, რაც თავისთავად გულისხმობს რაღაც ძველისა და დრომოჭმულის გადაგდებას და ახლის შექენას. თუმცა თინეიჯერთა სუბკულტურაში მიმდინარე პროცესების ცალსაბა შეფასება ძალიან ძნელია, რადგანაც მათ ღრმა სოციალური საფუძვლები გააჩნიათ.

საინტერესოა ახალგაზრდული სუბკულტურის ჩამოყალიბების წყაროები. უმეტესწილად ესაა ტელევიზია და შოუ-ბიზნესი, სადაც აშკარად იგრძნობა სწრაფვა სრული წაბადვისაკენ. მიგვაჩნია, რომ სრული, განუკითხავი წაბადვა შეუძლებელია წარმატებულად ჩაითვალოს, თუ იგი არ ემყარება რაღაც საერთო ფესვებს დონორ და რეციპიენტ კულტურებს შორის. მაგალითისათვის ავიღოთ ახალგაზრდული მუსიკალური კულტურა. საქართველოში აშკარად შეინიშნება პოპმუსიკაში ამერიკანიზაციის გავლენა, არაქართული ინტონაციები და ჰარმონიული სიმარტივე. ანდეგრაუნდის მუსიკალური კულტურა განსაკუთრებით განვითარდა პროვინციებში, სადაც ნაკლები საშუალება არსებობდა საკუთარი აზრის პირდაპირი გამოთქმისათვის. ასეთი როკმუსიკა საუკეთესო მასალას იძლევა კვლევისათვის როგორც მუსიკალური, ისე ტექსტუალური თვალსაზრისითაც. იგი ფაქტურად მატარებელია იმ ახალგაზრდათა სულისა და ტკივილებისა, რომლის წიაღშიც ის ჩაისახა. საქართველოშიც, დონორი ქვეყნების მსგავსად, იგი არის ახალგაზრდული უკმაყოფილების შედეგი, მაგრამ ჭეშმარიტი როკკულტურა საქართველოში არ არსებობს. ისიც, დასავლეთიდან შემოტანილი ახალგაზრდული სუბკულტურის სხვა ელემენტების მსგავსად, მარგინალიზებულია.

ჩვენ ზემოთ აღვნიშნეთ, რომ დასავლეთში 70-იანი წლებიდან ახალგაზრდულ სუბკულტურას თავის შიგა ინტერესებთან ერთად გაუჩნდა პოლიტიკური ინტერესებიც. საქართველოშიც ამ მხრივ ძალზე საინტერესო ტენდენცია შეიმჩნევა. განსაკუთრებით უკანასკნელ წლებში შეიმჩნევა ახალგაზრდობის საოცარი პოლიტიკური გააქტიურება. ისინი ერთიანდებიან სხვადასხვა პოლიტიკურ პარტიებსა და ახალგაზრდულ გაერთიანებებში, დეპარტამენტებსა და სტუდენტურებში. ძნელი სათქმელია, არის თუ არა ეს

დასავლეთის გავლენა. ჩვენი აზრით, დღეისათვის საქართველოში პოლიტიკა ყველაზე პოპულარული სფეროა. ქართველი ახალგაზრდების დიდი ნაწილი პოლიტიკაზეა, რაც დიდი საფრთხის მატარებელია, რადგან თინეიჯერთა სუბკულტურა ძალზე იოლი სამართავია და ამავე დროს უდიდესი ძალის მატარებელი. სწორედ ამიტომ ის ძალზე საშიშია, რადგან არასწორი მართვის შემთხვევაში მას შეუძლია დამანგრეველი ზემოქმედების მოხდენა.

საქართველოში არსებული ამჟამინდელი სიტუაციიდან გამომდინარე, საზოგადოების ინტელექტუალურმა ნაწილმა უნდა აკონტროლოს, რომ, ერთი მხრივ, არ განხორციელდეს თინეიჯერთა ძალის რომელიმე ცალკეული პოლიტიკური ინტერესის სასარგებლოდ ბოროტად გამოყენება და, მეორე მხრივ, რომ არ მოხდეს ახალგაზრდობის იმედგაცრუება პოლიტიკური სიმძიმის ცენტრის სწრაფი მონაცვლეობის შემთხვევაში და კიდევ უფრო არ გაძლიერდეს ისედაც თვალშისაცემი ნიჰილიზმი.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული გეაძლევეს გარკვეული დასკვნების გაკეთების საშუალებას. ჩვენ, ერთის მხრივ, ვხედავთ იმ საფრთხეს, რასაც კულტურას უქმნის გლობალიზაციის პროცესში ახალგაზრდობის გაძლიერებული დაინტერესება დასავლური კულტურით, ვინაიდან არაქართულ კულტურაზე აღზრდილი ახალგაზრდობა ოდესმე არაქართულ და არანაციონალურ საზოგადოებას შექმნის, რაც გამოიწვევს კიდევ ეროვნული კულტურის გადაგვარებას; მეორე მხრივ კი უნდა ითქვას, რომ ეს არ არის ის პრობლემა, რომელიც მხოლოდ გლობალიზაციის პროცესმა მოიტანა და რომლის გადაჭრაც არ შეიძლება. უპირველეს ყოვლისა, ახალგაზრდობის ორიენტირება "გარეთ" გამოიწვია საკუთარი ფასეულობებისა და ღირებულებათა სისტემის რღვევამ, ვინაიდან საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ უარყოფილი ღირებულებები ახლით არ ჩანაცვლებულა. ახალგაზრდობა ჯერჯერობით ვერ ხედავს მიბაძვის ობიექტს საკუთარი ქვეყნის ფარგლებში, ამიტომაც საფრთხე არა გლობალიზაციის პროცესში, არამედ საკუთარ თავშია საძიებელი. თუკი უფროსი თაობა შეძლებს შეუქმნას ახალგაზრდობას ფასეულობათა ნამდვილი სისტემა, მშვიდი პოლიტიკური სივრცე, ეროვნულ ღირებულებებზე ორიენტირებული საგანმანათლებლო სისტემა და თვითონ მისცემს მას ეროვნულობის მაგალითს, მაშინ ახალგაზრდობის დროებითი გატაცება უცხოური მოდითა და მუსიკით ვერანაირად ვერ შეუქმნის საფრთხეს ქართული კულტურის თვითმყოფადობას.

ლიტერატურა

- მ. აბრამოვი - Абрамов М. А. Линейная схема в понимании исторического развития культуры. <http://www.auditorium.ru>.
- ი. ბახტაძე, 2001 - ი. ბახტაძე, ქართული კულტურა დასავლეთში, თბ., 2001.
- ი. ბახოფენი, 2000 - Бахофен И. Я., Материнское право. В. кн. В. А. Бобахо С. И. Левикова, Культурология, Программа базового курса, Хрестоматия, М., 2000.
- კ. ზ. გამსახურდია, 2005 - კ. ზ. გამსახურდია, ხუთი ლექცია, თბ., 2005.
- ვ. ერასოვი, 2002 - Ерасов В. С., Социальная культурология, М., 2002.
- ს. თეზელიშვილი, 2007 - ს. თეზელიშვილი, ფსიქოლოგიური ციკლოპედია, თბ., 2007.

კულტუროლოგია. 1998 - Культурология XX век, Энциклопедия, Т. 1, С-Пб., 1998.

კ. მანჰეიმი, 2000 - Манхейм К., Диагноз нашего времени. В. кн. В. А. Бобахо С. И. Левикова, Культурология, Программа базового курса, Хрестоматия, М., 2000.

ჰ. მარვინი - Harris Marvin, Cultural Anthropology, Ch. 2 Subculture and Sociocultural System.

RUSUDAN MIKAUTADZE, KETEYAN ZHORZHOLIANI

THE INFLUENCE OF THE GLOBALIZATION ON THE YOUTH SUBCULTURE IN GEORGIA

Nowadays there is hardly a country in the world that is not involved in the process of globalization, which creates some hazards to the small nations, However, negative aspects of the globalization seem negligible to the risk that threatens to those who think that countries and states could exist in isolation from the surrounding world. Most important for the Georgian people is the prediction of the outcomes of the globalization process and direct them to the desired directions. Unreasonably excess interests towards the western culture by the young population can be detrimental for their upbringing. Being fed only on the new values will deprive them the sense of national identity, that eventually result the crumbling of the national culture. We think that the excess interest of our youth in the western culture was brought by breaking of the national value systems that have not yet been substituted with natural evolvement of the new system. The problem is not globalization but the devaluation of the existing values. If the older generations cannot succeed in offering real values to their subsequent generation then there interest to the foreign culture will, by no means, become a threat for the national identity.